

Aktivitetsrapport 2023

for

**Seksjon for
Internasjonalt Arbeid,
Kriminalomsorgsdirektoratet**

Innholdsfortegnelse:

Innholdsfortegnelse:	2
Et krevende og givende år	3
EØS-midlene	4
Hva norsk kriminalomsorg får igjen for det internasjonale arbeidet	5
Litauen	6
Polen	9
Ambassadørprogrammet	11
Romania	12
Bulgaria	14
Latvia	17
Tsjekkia	20
Kroatia	22
Multilaterale prosjekter for EØS-landene	24
USA-samarbeidet	25
Amend-programmet	25
Annen internasjonal virksomhet	27

Et krevende og givende år

2023 har vært det travleste året noensinne for Seksjon for Internasjonalt Arbeid i Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI IS). Inneværende programperiode for EEA/Norway Grants (EØS-midlene) utløper 30. april 2024, så det var på mange måter naturlig at det ble slik. Samtidig var det et rekordår for det amerikanske Amend-programmet, hvor ansatte fra fengselsvesenet i fire delstater i USA får opplæring i norske metoder for kriminalomsorg. I sum var det derfor et svært krevende år for vår lille organisasjon.

Gjennom de første årene av programperioden for EØS-midlene skapte først byråkrati og deretter pandemi store forsinkelser for oppstarten av de fleste prosjektene. I tillegg har en rekke internasjonale forhold, som blant annet krigen i Ukraina, skapt en prisstigning i hele Europa som har påvirket arbeidet gjennom økte kostnadsnivåer. Budsjettene i programmene er endelige og ikke gjenstand for utvidelse, noe som særlig førte til at byggeprosjekter måtte endres eller omarbeides. Da vi endelig kom i gang, måtte det derfor mye kreativitet til – fra de involverte både på norsk side og blant våre internasjonale partnere – for å kunne realisere de ambisiøse planene vi hadde lagt sammen i programperiodens oppstart.

2023 ble derfor et år hvor svært mye måtte skje for å gjøre det mulig å komme i mål innen programperiodens slutt. Selv om mye ennå gjenstår, ser vi allerede synlige resultater av arbeidet vårt – ikke bare i mottakerlandene, men også her hjemme. De fem landansvarlige i Internasjonal seksjon er proaktive og har på en meget god måte levert profesjonalitet gjennom kontinuerlig dialog med mottakerland og norske partnere. Jeg er veldig takknemlig for stå-på-viljen og engasjementet som alle i seksjonen har lagt for dagen, og setter stor pris på at samtlige ennå sier seg topp motivert for sluttspurten frem til programperiodens utløp.

Jeg vil også fremheve den fantastiske innsatsen fra de norske partnerne – fengsler, fromsorgskontorer, overgangsboliger og andre som er sterkt involvert i seksjonens arbeid.

Dette gjelder først og fremst EØS-samarbeidet og USA-programmet, men også bistand med å ta imot andre internasjonale delegasjoner ved behov.

Selv om starten på programperioden ble litt ruglete, har vi gjennom årene etablert svært gode og produktive relasjoner til nøkkelpersoner i virkeområdet vårt. Dette er riktignok en flyktig kapital, for som i alt annet internasjonalt arbeid, skjer det også her hyppige personellbytter i organisasjonene vi jobber opp mot i de ulike landene. Minst like viktig som selve relasjonene, er derfor den kulturelle forståelsen og evnen til å bygge slike relasjoner.

I kontrast til de hyppige endringene ellers i verden, har Internasjonal Seksjon i KDI hatt stabil ledelse og lykkes med å bygge opp et sterkt apparat for vår virksomhet. Akkurat nå står KDI derfor svært godt rustet til å komme hurtig i gang med produktivt arbeid i neste programperiode. Vi håper sterkt og inderlig at dette er en fordel vi får utnytte maksimalt.

Kim Ekhaugen,
Direktør for Internasjonalt samarbeid
Internasjonal seksjon,
Kriminalomsorgen

EØS-midlene

EØS-midlene er Norges bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Støtten skal også styrke forbindelsene og det bilaterale samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene, og siden programmet startet i 2004, har Norge samlet sett bidratt med rundt 60 milliarder kroner.

Utgangspunktet er EØS-avtalen, som er hovedfundamentet i Norges samarbeid med EU. Avtalen sikrer fri bevegelse for personer, varer, tjenester og kapital, og gir norske bedrifter adgang til et marked med over 500 millioner mennesker. Avtalen inkluderer også en felles målsetting om å redusere sosiale og økonomiske ulikheter i Europa. EØS-midlene er bidraget til dette fra Island, Liechtenstein og Norge (som står for 97,7 % av midlene).

Det er de 15 fattigste EU-landene som er mottakere av EØS-midler: Polen, Romania, Bulgaria, Tsjekkia, Slovakia, Slovenia, Kroatia, Ungarn, Estland, Litauen, Latvia, Portugal, Hellas, Kypros og Malta. For perioden 2014-2021 bevilget EØS-landene til sammen 2,8 milliarder euro til programmet (senere redusert til 2,6). Navnet til tross, avsluttes denne perioden av ulike årsaker 30. april 2024¹. Det blir ikke gitt utsettelse, og det er fordi denne tidsfristen nå nærmer seg at aktivitetsnivået var så høyt i KDI IS i 2023.

Kriminalomsorgen har gjennom årene samarbeidet med flere av de 15 landene, men i inneværende programperiode er det i Bulgaria, Kroatia, Latvia, Litauen, Polen, Romania og Tsjekkia at vi har en styrende rolle som programpartner («Donor Programme Partner»). Samtidig er vi samarbeidspartner med Kroatia. Rundt 150 millioner euro har vært viet Kriminalomsorgens arbeid i ulike prosjekter i disse landene.

---

¹ Det kan virke forvirrende at programperioden 2014-2021 alt fra starten var planlagt avsluttet i 2024, men det er vanlig at EU-programmer har en faktisk implementeringsperiode som avviker fra navnet, slik tilfellet er her.

Fire av fem regioner i norsk kriminalomsorg har vært engasjert i KDIs arbeid i Europa i denne programperioden. Frem til Russlands invasjon av Ukraina var Region Nord engasjert i prosjekter opp mot Russland. Nå som disse prosjektene av åpenbare årsaker er avviklet, håper vi å få Region Nord med i arbeidet med EØS-midlene i kommende programperiode.

Landene har egne programmer hvor de definerer innholdet i sine prioriteringer. I de fleste landene brukes det meste av midlene til prosjekter som bidrar til å gi landene den nødvendige bygningsmassen til å drive moderne kriminalomsorg. Dette kalles «Hard Measures», og utgjør gjerne 70 prosent av midlene, mens de resterende 30 prosentene går til såkalte «Soft Measures» (selv om fordelingsbrøken kan variere). Sistnevnte type prosjekter handler om å tilføre kompetanse, metodeverk og annet som kan ha positiv effekt på både levekårene og soningen til innsatte – hvorav flere tilhører utsatte grupper.

Hva norsk kriminalomsorg får igjen for det internasjonale arbeidet

KDIs internasjonale arbeid finansieres ikke over KDIs budsjett, men fra eksterne midler gjennom EØS eller Amend-prosjektet (sist kapittel i rapporten). Dette arbeidet går altså ikke på bekostning av etatens kjerneoppgaver, men åpner tvert imot dørene for oppgaver, erfaringer, kompetanseheving og muligheter som etaten ellers neppe kunne prioritert.

For eksempel er Litauen, Polen og Romania de tre viktigste opphavslandene til utenlandske innsatte i norske fengsler, og dette er én av grunnene til at Kriminalomsorgen prioriterer disse. Gjennom samarbeidet og besøk både til og fra disse landene, har vi kunnet utvikle etatens kulturelle forståelse for en viktig gruppe innsatte i norske fengsler. Samtidig er et av de langsiktige målene at arbeidet indirekte kan bidra til å tilrettelegge for gode avtaler om soningsoverføring – som forutsetter at soningsforholdene innfrir Europarådets standarder.

Selv om det meste av EØS-midlene går til bygg og annen infrastruktur, er det «Soft Measures» som krever mest av kapasiteten til de som jobber i Kriminalomsorgen – både i Internasjonal Seksjon og hos våre norske partnere. Dette har gitt mange gode anledninger til å utvikle ramme- og metodeverk som har stor verdi i Kriminalomsorgens hjemlige arbeid.

Dette har også gitt noen av våre mest engasjerte medarbeidere en anledning til å systematisere og dokumentere mye av den gode kunnskapen som har vært utviklet i etaten over en årrekke, og til å finne ut hvordan dette kan formidles til utenforstående best mulig.

I møte med andre kulturer har våre ansatte måttet reflektere over og argumentere for antagelser og internalisert kunnskap, noe som har gitt både [mer innsikt og nye perspektiver](#). Svært mange av de som har bidratt, enten de har vært fengselsansatte, medarbeidere i friomsorgen eller involvert på andre måter, har gitt uttrykk for at de har lært veldig mye om egen etat av å lære bort til andre – kompetanseoverføringen har altså gått begge veier.

Om vi ser samlet på arbeidet som KDIs internasjonale seksjon har gjort med EØS-midlene og det amerikanske Amend-programmet hittil, og tar med alle som har vært direkte engasjert både her hjemme og i de ulike landene, har langt over tusen personer vært involvert. Enda flere har vært berørt av arbeidet disse har gjort. Dette har betydd mye for kriminalomsorgen i mange europeiske land, og har på en veldig god måte bidratt til at norske verdier har kunnet påvirke både soningsforholdene til innsatte og arbeidsforholdene til ansatte.

Litauen

Ansvarlig region:

Region Øst

Norske prosjektpartnere:

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), Oslo friomsorgkontor, Oslo overgangsbolig, Innlandet – Kongsvinger, Bredtvedt fengsel og forvaringsanstalt

Landansvarlig person:

Torunn Hasler

Økonomiske rammer:

Den samlede rammen for EØS/Norway Grants-midler til justisprogrammet i Litauen har i denne programperioden vært 34,38 millioner euro. Av disse går 20,3 millioner euro til kriminalomsorgsprosjektet «Improving the Quality of Correctional Service in Lithuania».

Introduksjon:

Litauen har mottatt EØS/Norway Grants midler i to programperioder siden 2009. I forrige programperiode ble det etablert fire overgangsboliger og en rusmestringsenhet. På kompetansesiden ble Dynamisk Sikkerhet introdusert som en ny arbeidsmetode både for å etablere en mer human straffegjennomføring, men også for å øke sikkerheten for ansatte og innsatte.

Det er imidlertid først under samarbeidet i denne programperioden at dette arbeidet tar tydeligere form. Målsettingen i dette prosjektet er å endre kulturen i, og øke kvaliteten på, litauisk kriminalomsorg. Litauens justissektor har sett store omveltninger de siste årene. Landet har hatt en tydelig, synlig og reformvillig justisminister som blant annet har slått driften av 11 fengsler sammen med direktoratet for bedre effektivitet, kvalitet og likhet i straffegjennomføringen.

I Litauen er det gjennom EØS-midlene etablert fire overgangsboliger og et opplæringscenter for studenter og ansatte i løpet av programperioden, og et eksisterende bygg for aktivisering

av innsatte er også modernisert. Dessuten har de modernisert IT-infrastrukturen gjennom en oppgradering av sitt fagsystem.

Mye har vært gjort, men det er også mye som gjenstår. Dette, sammen med at Litauen er et av landene som norske fengsler til enhver tid har høyest andel utenlandske innsatte fra, bidrar til at Litauen står høyt på listen over land KDI ønsker å jobbe videre med i kommende programperiode.

«Hard measures»:

Det var ambisjoner om å bygge en ny fengselsskole i denne programperioden, men da de ikke fikk tillatelse til dette fra lokale myndigheter i Vilnius, ble løsningen å konvertere en eksisterende bygning i Antaviliai til opplæringscenter.

Pengene som skulle ha gått til den nye fengselsskolen, kunne dermed brukes til å etablere fire overgangsboliger – i Šiauliai, Plungė, Tauragė og Kaunas – med plass til et sted mellom 20 og 30 personer på hver lokasjon. Tre av disse ble åpnet og tatt i bruk i 2023, mens Plungė åpnes i 2024. Som nevnt bygde Litauen fire slike boliger også i forrige periode, og de har i tillegg finansiert en overgangsbolig med egne midler. Litauen har dermed nå til sammen ni overgangsboliger – mest i hele Europa.

«Soft measures»:

I 2023 har det vært gjennomført 17 besøk hvor til sammen mer enn 200 litauere har vært på hospitering, kurs og møter i Norge. Likeledes har det vært gjennomført til sammen 11 visitter hvor til sammen 26 ansatte fra norske fengsler har drevet kurs og hospitert i Litauen.

Det har vært tre fokusområder for denne typen arbeid i programperioden. Svært mye av dette har skjedd i 2023.

Styrke tilbakeføring

- I perioden er det etablert en avdeling som skal drive tiltak overfor gjengangere (TOG). Det er planlagt ytterligere én slik avdeling.
- Det er etablert to pilotavdelinger i to fengsler for å implementere «Dynamisk sikkerhet» som arbeidsmetode
- Det har også vært jobbet med nye metoder for å involvere NGOer i tilbakeføringsarbeid

Opplæring av ansatte

- I 2021 startet vi opplæring av en gruppe på 14 instruktører for innføring av Dynamisk Sikkerhet som arbeidsmetode. De utviklet en håndbok og manual for dette, samt et undervisningsopplegg som nå benyttes av alle ansatte i litauisk kriminalomsorg. Til dette arbeidet har det også vært spilt inn filmer i norske fengsler.
- Alle 40 ansatte ved pilotavdelingene i Pravieniškės og Vilnius har vært på hospiteringer i en uke på Innlandet (avd. Kongsvinger og Bredtveit fengsel- og forvaringsanstalt), hvor de har fulgt vakter, fått undervisning og sett det faglige arbeidet i praksis.
- Oslo friomsorgskontor (OFK) og Oslo fengsel ga i 2022 opplæring for ansatte i Pravieniškės fengsel og Kaunas friomsorgskontor for å opprette en avdeling for

domfelte som har høy risiko for tilbakefall (TOG). I 2023 har ansatte ved TOG-avdelingen i Pravieniškės hospiteret i tre omganger i Norge og de norske prosjektpartnerne har fulgt etableringen av TOG tett gjennom 4 prosjektbesøk til Litauen.

- I 2021 og 2022 har vi gitt opplæring i Dynamisk Sikkerhet, lederutvikling, og gitt innspill til utforming av nytt undervisningsopplegg for fengselsskolen. I 2023 har vi fokusert på opplæring i Kontaktbetjent-rollen for å gi opplæring og innspill til hvordan bygge opp et godt veiledningsopplegg for aspiranter, med en kombinasjon av teori og oppfølging i praksisperioder i fengslene.
- Litauen har også fått undervisning i hvordan inkludere opplæring i konfliktdependende kommunikasjon inn under opplæring i fysisk maktanvendelse.
- I 2022 fikk forskere fra Litauen, Latvia, Polen, Romania og Bulgaria opplæring av Cambridge University, Center of Prison Studies i evalueringsmetoden *Measuring Quality of Prison Life*. Dette foregikk på Innlandet (Kongsvinger). I 2023 har Litauen gjennomført en «baseline survey» og målt livskvaliteten i fengsel både for ansatte og innsatte i pilotfengslene Pravieniškės og Vilnius. I 2024 vil de starte med «endterm survey» for om mulig å måle en kvalitativ forbedring på innsattes soningsforhold og ansattes arbeidsforhold. Latvia, Romania, Bulgaria og Polen har gjort tilsvarende undersøkelser.

Friomsorgsaktiviteter

For å gi friomsorgen mer synlighet og tiltrengt autonomi, ble Litauens friomsorg skilt ut fra kriminalomsorgen og etablert som en egen etat i juli 2022. Friomsorgen har siden gjennomgått store organisatoriske endringer.

- Elektronisk kontroll (fotlenke) er under implementering som en alternativ soningsform, med mål om å utvide bruken av prøveløslatelse og dermed avhjelpe trengselen i fengslene. Ved utgangen av 2023 har vi fått informasjon om at Litauen nå har nær 900 pålenkede domfelte til enhver tid.
- Friomsorgen har styrket sin tilstedeværelse i fengslene, der deres ansatte daglig jobber i avdelingene som utfører tiltak overfor gjengangere, og med å forberede domfelte på løslatelse.
- I samarbeid med Norge har det blitt gitt opplæring og veiledning på implementering av flere programmer for å adressere og redusere særlige utfordringer for innsatte:
  - Sinnemestring (Brøset-programmet)
  - Rus-samtalen
  - Program mot ruspåvirket kjøring

Alle opplæringsaktiviteter har vært utformet som Training-of-trainers-programmer, og grunnlaget er dermed lagt for at opplæringscenteret, friomsorgen og fengselstjenesten selv kan videreføre opplæring i blant annet Dynamisk sikkerhet, aspirantveiledning og kontaktbetjentordningen.

Litauen har nå utviklet godt pedagogisk undervisningsmateriale, men vi ser at det fortsatt er behov for å styrke og modernisere didaktikk (altså opplæringsmetoder), samt å innføre undervisningsmetoder som inkluderer praktisering med veiledning. Dette ønsker vi å styrke ytterligere i nye samarbeidsprosjekter.

Polen

Ansvarlig region:

Region Vest

Norske prosjektpartnere:

Region Vest, Bergen fengsel, Bjørgvin fengsel, Lyderhorn overgangsbolig, Vik fengsel, Hordaland fromsorg og KRUS

Landansvarlig person:

Stine Berger (fra 1. august 2023)

Økonomiske rammer:

56 millioner euro

Introduksjon:

Polen har hatt store ambisjoner om å forbedre sin kriminalomsorg og skape sikrere tilbakeføring til samfunnet gjennom å støtte opp under og videreutvikle polsk kriminalomsorg.

- **PDP 1:** Her skal det etableres fire soningskomplekser i fire ulike regioner, for å gi en sterkere arena for re-integrasjon av innsatte som har sonet sin straff ferdig. Hver fasilitet vil huse rundt 200 innsatte, og i tillegg ha en produksjonshall hvor innsatte får arbeidstrening, samt en overgangsbolig. Ansatte i polsk kriminalomsorg skal også få opplæring og trening (se Ambassadørprogrammet).
- **PDP 2:** Denne delen av prosjektet har handlet om å gi de fengselsansatte bedre opplæring og trening, basert på internasjonale menneskerettighetsprinsipper og Dynamisk Sikkerhet som metode.
- **PDP 3:** Her har ønsket vært å styrke den lokale frimsorgen, blant annet gjennom å utvikle et risikoverktøy som kan gjøre det forsvarlig å utvikle bruken av alternative soningsformer.

«Hard measures»:

I Polen ble det i 2022 gjort forsøk på å starte byggingen av fem planlagte piloter for korrigerende komplekser. En kraftig prisøkning på byggematerialer over hele Europa gjorde imidlertid at det ble besluttet å restarte anskaffelsesprosessen og redusere antallet piloter fra fem til fire; Jastrzębie-Zdrój, Chmielów, Kozięglowy og Kamińsk. På hver lokasjon skal det ferdigstilles to bygg, pluss produksjonshaller til arbeidstrening.

I 2023 har Polen hatt god progresjon på prosjektene i denne kategorien. De var først ute med å starte oppføringen av byggene, og vil slutføre byggeprosjektene i programperioden.

Det er verdt å bemerke at det er første gang i Polens historie det bygges «halfway houses», altså overgangsboliger for innsatte som et ledd i avslutningen av soningen. Dette har Polen egentlig ikke hatt noe lovverk for, men viljen for å prøve dette ut er så stor at de har gjort tilpasninger i reglene for å få dette til.

«Soft measures»:

Et viktig grep som ble tatt i 2023, var at partene ble enige om å prioritere kvalitet fremfor kvantitet. 10 norske og 25 polske sentrale og motiverte ansatte fra de respektive fengselsvesener ble, etter en søknadsprosedyre, plukket ut til å delta i det som ble hetende Ambassadørprogrammet (se eget avsnitt under). Det er et langsiktig «Training of trainers»-program som har gitt disse ressurspersonene opplæring i hvordan de i sin tur skal lære opp dem som skal jobbe i de nye pilotfengslene som bygges.

I tillegg jobbes det nå, som en del av PDP2 nevnt over, etter disse målene:

1. Sterkere bånd mellom KRUS og det polske akademiet
2. Utveksle ekspertise – polakkene har mye innhold som holder akademisk høy kvalitet
3. Utvikle en praktisk manual om Dynamisk Sikkerhet som metode. Denne skal brukes i hele det polske fengselssystemet, med bidrag fra både norske og polske krefter.

Fordi enkelte aktiviteter måtte kanselleres eller endres, ble det videre mulig å omdisponere noen midler til nye tiltak som kunne bidra til å nå målene for prosjektet frem mot 30. april. Dette består i hovedsak av et team som Academy of Justice Polen (AWS) og KRUS høsten 2023 besluttet å sette sammen, med to representanter fra KRUS og to fra AWS, for å studere og diskutere opplæring innen dynamisk sikkerhet. KRUS vil delta og dele den norske læreplanen og opplæringsmetodene, og partnerne vil sikte mot å utvikle et opplæringsprogram for alle ansatte i pilotprosjektet med en norsk/polsk tilnærming.

Risikoverktøyet som ble nevnt under PDP 3 i innledningen, er noe Polen aldri har hatt før. En deltaker fra den polske delen av ambassadørprogrammet holder i skrivende stund (medio januar) på med dette verktøyet, og er nær ved å fullføre en versjon av dette verktøyet som kan presenteres for de relevante parter. Verktøyet skal oversettes til engelsk, og elementer herfra kan være interessante også for tilsvarende verktøy hjemme i Norge.

Ambassadørprogrammet

Pandemi og andre forsinkelser i programmet gjorde det praktisk umulig å gjennomføre alle de opprinnelig planlagte aktivitetene da samfunnet gjenåpnet. For at det likevel skulle være mulig å gjennomføre undervisning i alle de planlagte temaene, utviklet vi et alternativt program.

Heller enn å hente mange ansatte til Norge for å lære dem så mye som mulig på relativt kort tid, ble det bestemt å etablere et mer langsiktig «Training of trainers»-program for å sette lokale ressurspersoner i stand til å lære opp dem som skal jobbe i de nye pilotfengslene som bygges i disse landene. Vi kalte dette «Ambassadørprogrammet».

Programmene i Polen og Romania ble utviklet for å fremme en tilnærming til kriminalomsorg som vektlegger dynamisk sikkerhet, normalitetsprinsippet og en human tilnærming til innsatte. Etter en søknadsprosess ble det plukket ut 10 norske og 25 polske deltakere for Polen, og ytterligere 10 norske og 27 rumenske for Romania.

Deltakerne har fått opplæring i en undervisningsmetode som tar utgangspunkt i læring gjennom refleksjon i grupper. De fikk i tillegg opplæring i forskjellige temaer definert i landenes programavtaler. Alt de lærer, skal benyttes til å lære opp de som skal jobbe i de nye pilotfengslene i Polen og Romania (se under «Hard measures» i de respektive landene).

Ambassadørprogrammet startet med to separate uker med omtrent en måneds mellomrom, hvor deltakerne fikk opplæring i den nye undervisningsmetoden i sine hjemland. Til den tredje uken var programmene slått sammen, og deltakerne fikk da en uke med forelesninger på KRUS i Lillestrøm i temaer som motivasjon og endring, kultur og kulturforståelse, sømløshet, og psykisk syke innsatte. I tillegg var de på fengselsbesøk og hadde praktiske øvelser i konfliktdempende kommunikasjon.

Den fjerde uken var deltakerne – til sammen 80 personer fra Romania, Polen og Norge – på ICPA-konferansen i Belgia, hvor landene sammen holdt en presentasjon av ambassadørprogrammet. I den femte uken var alle deltakerne i Norge, spredt rundt på de forskjellige enhetene hvor det jobber norske ambassadører, for tre dager med jobbskygging.

De siste to dagene var alle samlet til en offisiell programavslutning. Der fikk de en oppfriskning i fasilitatorrollen (TOT-opplæringen) og de fikk utlevert DEC-cards – et verktøy som de selv har vært med på å lage underveis i programmet. Dette er kort med spørsmål som kan danne grunnlaget for å undervise en gruppe i gitte tema. Deltakerne er allerede i gang med å bruke denne nye metoden til å lære opp de ansatte i fengsel og friomsorg – 300 i Romania og 150 i Polen.

Ambassadørprogrammet begynte som et kultursjokk for de aller fleste av dem, siden det legger opp til en svært annerledes måte å drive utdanning på. Sett under ett fungerte denne sammenslåingen veldig positivt, siden det etablerte relasjoner og skapte et veldig godt samarbeidsklima landene imellom. Faktisk er det allerede innledet diskusjoner om direkte samarbeid mellom Polen og Romania.

Romania

Ansvarlig region:

Region Øst og Sør-Vest

Norske prosjektpartnere:

Stavanger fengsel, Rogaland friomsorgskontor, Halden fengsel, Agder friomsorgskontor, Østfold friomsorgskontor, Ravneberget fengsel, Kriminalomsorgen Innlandet og Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS).

Landansvarlig person:

Ida Lindmo (fra 1. august 2023)

Økonomiske rammer:

46,2 millioner euro i planperioden

Introduksjon:

Ambisjonen for programperioden var å bygge syv nye fengsler fordelt på to prosjekter (Correctional og 4Normality) med til sammen rundt 1250 fengselsplasser. I tillegg har det vært gjennomført to mindre prosjekter som har vært finansiert med EØS-midler, men uten at KDI har vært involvert i prosjektet.

Også i Romania har naturligvis pandemi, prisstigning og krig forrykket mange av planene, men en viktig erfaring har uansett vært at anbudsrunder og byråkrati gjorde det i overkant ambisiøst å samle byggeprosesser i slike store, omfattende prosjekter med mange bevegelige deler som skal passe sammen.

Correctional-programmet – som inneholdt 7 predefinerte prosjekter og alene hadde et budsjett på 31 mEUR – ble veldig stort og uoversiktlig, og måtte justeres underveis for å komme i mål. **4Normality-programmet** er riktignok langt mindre, men har også hatt sine utfordringer. Det har for eksempel ikke skjedd noe på soft measures-siden i dette prosjektet ved utløpet av 2023, og det er derfor planlagt ulike aktiviteter i 2024. Målet med dette er at rumenske fengselsansatte skal kunne se normalitetsprinsippet i praksis – hvilket er

nødvendig for at de nybygde fengslene skal kunne benytte normalitetsprinsippet og fungere etter hensikten.

Ambassadørprogrammet (se eget kapittel tidligere) ble opprettet som et helhetlig og målrettet initiativ hvor ressursene – heller enn å sende mange på en rekke løsrevne studieturer – har vært investert i å lære opp en mindre gruppe høyt motiverte ansatte i de relevante prinsippene, slik at de kan undervise kolleger og aspiranter i Romania. I arbeidet med dette programmet har vi gjort erfaringer og etablert relasjoner som gir mange spennende muligheter for videreutvikling i kommende periode.

«Hard measures»:

Correctional: Hovedformålet med dette prosjektet har vært å videreutvikle rumensk kriminalomsorg med bakgrunn i det norske prinsippet om sømløs straffegjennomføring. Dette er det største av byggeprosjektene i Romania, og hovedfokus lå på å bygge fire fengsler i planperioden (markert med røde punkter på kartet).

To av disse fengslene – *Baia Mare* og *Vaslui*, med henholdsvis 420 og 210 plasser – vil stå ferdig i løpet av 2024. Ved begge disse lokasjonene bygges det i tillegg såkalte flerbrukshus, hvor både friomsorgen og diverse frivillige organisasjoner kan komme og møte innsatte, for å planlegge og arbeide med tilbakeføring etter endt soning.

Et tredje fengsel, i *Botoșani*, er foreløpig vedheftet med betydelig usikkerhet. Dersom det blir bygget, kan det tidligst stå klar i desember 2025. Det fjerde fengselet som var planlagt, skulle ligge i *Târgu Mureș*. Det kommer av budsjettensyn ikke til å bli bygget, og pengene man da sparer blir delvis fordelt på de andre byggeprosjektene, i tillegg til at det blir kjøpt inn en stor mengde utstyr til alle fengslene i Romania. Dette er nødvendig medisinsk utstyr, hygiene- og matlagingsutstyr, samt noe IT-utstyr.

4Normality: I dette prosjektet skal det bygges tre fengsler. *Constanța-Poarta Albă* og kvinnefengselet *Craiova* er kommet lengst, men *Ploiești* er også underveis. De bygges i tilknytning til allerede eksisterende høysikkerhetsfengsler, og er ganske små, åpne/halvåpne fengsler med bare 80 plasser, utviklet med fokus på normalitetsprinsippet.

De innsatte i disse fengslene skal jobbe ute i samfunnet der det er mulighet for det, men det lages også drivhus hvor de alternativt kan jobbe. Tanken er at innsatte skal handle maten selv ute og tilberede den selv, hvilket virkelig er et fremskritt i forhold til normalitetsprinsippet.

Secure (i Mărgineni) og **Child** (i Targu Ocna) er to andre og langt mindre prosjekter som har etablert spesialfengsler, ett høysikkerhetsfengsel og en anstalt for mindreårige. Begge disse prosjektene er fullført.

«Soft measures»:

I 2023 har nesten alt her handlet om Ambassadørprogrammet (se eget avsnitt ovenfor), hvor til sammen 27 ansatte fra fengsler og friomsorg i Romania fikk opplæring fra 10 norske deltakere i et program utviklet for å fremme en kriminalomsorg som legger større vekt på dynamisk sikkerhet, normalitetsprinsippet og en human tilnærming til innsatte. De rumenske deltakerne lærer som nevnt nå opp 300 ansatte i de nye fengslene til de åpner.

Bulgaria

Ansvarlig region:

Region Øst

Norske prosjektpartnere:

Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS), Åna fengsel, Solholmen overgangsbolig og Agder fromsorgskontor

Landansvarlig person:

Kristin Saunes Franklin

Økonomiske rammer:

33,17 millioner euro.

Programtittel:

«Justice»

Introduksjon:

Bulgaria er – som budsjettet tilsier – en stor mottaker av EØS-midler, og har i denne perioden prioritert å bygge et nytt utdanningscenter for fengselsbetjenter, pilotfengsel og en overgangsbolig, samt tilhørende servicebygg. I tillegg pusser de opp eksisterende fengsler, og har stor fokus på et bredt spekter av opplæringstiltak.

Bulgaria har ikke bygget nye fengsler på over 60 år, og etablerte fengsler har heller ikke vært særlig godt vedlikeholdt. Nå har de derfor veldig store ambisjoner om å få snudd dette. Det har krevd tilpasningsdyktighet og kreativitet fra de norske partnerne, men vi har fått det til å fungere på en svært god måte. Arbeidet har vært inndelt i tre predefinerte prosjekter:

PDP 1: Skape trygge og sikre forhold i fengsler

- Oppussing av til sammen seks enheter i Plovdiv, Bobov Dol, Vratsa, Petrich, Burgas og Pazardzhik. Prosjektet vil gi en vesentlig forbedring av forholdene både for

innsatte, varetektsfanger, friomsorgsklienter og ansatte i kriminalomsorgsdirektoratet, «GDES».

PDP 2: Øke fengselsansattes kapasitet, bygge et pilotfengsel i tilknytning til et utdanningscenter, samt forbedre rehabiliteringen av innsatte

- Bygge et utdanningscenter med kapasitet for 100 studenter.
- Bygge et pilotfengsel med opptil 400 plasser der ny kunnskap skal praktiseres.
- Utvikle strategi for opplæring og videreutdanning av fengselsbetjenter.
- Utvikle programmer for sosial rehabilitering av innsatte, med særlig fokus på sårbare grupper.

Prosjektets primære målgruppe er innsatte og ansatte i «GDES», det bulgarske kriminalomsorgsdirektoratet. Sekundær målgruppe er barn og familier av innsatte, andre interessenter og samfunnet generelt.

PDP 3: Styrke bruken av alternative straffereaksjoner

- Forbedre kompetansen og introdusere profesjonelle arbeidsstandarder for ansatte i friomsorgen.
- Oppdatere eksisterende programmer for innsatte, samt introdusere nye programmer.
- Styrke det inter-institusjonelle samarbeidet for å bedre re-integreringen av domfelte.

Prosjektets primære målgruppe er klienter av friomsorgen og ansatte i friomsorgen.

Sekundær målgruppe er ofre for kriminalitet, andre interessenter og samfunnet for øvrig.

«Hard measures»:

Oppussing av fengslene i PDP 1 er sårt tiltrengt, etter 60 år uten bygging av nye fengsler. Norske partnere og KDI har fulgt opp dette arbeidet på avstand, men pandemi og reiseforbud gjorde at en rekke planlagte aktiviteter ikke kunne gjennomføres. Arbeidet må likevel kunne sies å ha fulgt planlagt progresjon.

Det største prosjektet er PDP 2, hvor det i et imponerende tempo bygges utdanningscenter, pilotfengsel, overgangsbolig og dertil nødvendige servicebygg i en tidligere militærleir i Samoranovo, sør for Sofia. Pilotfengselet bygges som en tilnærmet tro kopi av den nye fengselsmodellen som nå benyttes i Norge (kalt M15, eller modell 2015), blant annet på fengslene i Agder og på Romerike.

Bulgaria var det andre (etter Polen) av KDIs EØS-land som klarte å starte byggeprosjekter etter pandemien. KDI og norske partnere følger arbeidet med jevnlig besøk, konsultasjoner og i tett oppfølging med EØS-midlenes sekretariat (FMO) og innleide konsulenter.

«Soft measures»:

I denne prosjektperioden – og særlig i 2022 og 2023 – har det vært gjennomført svært mange opplæringsaktiviteter og dertil hørende studiebesøk. Både i PDP 2 og PDP 3 har det vært planlagt og gjennomført et bredt spekter av opplæringstiltak.

Bulgaria er det eneste av våre samarbeidsland som i implementeringen av opplæringsaktiviteter har inkludert både nasjonale og internasjonale eksperter innen ulike fagområder sammen med de norske prosjektpartnerne. Dette virket noe ambisiøst i begynnelsen, men har vist seg å være en stor suksess.

I tillegg til å dra nytte av norsk erfaring og ekspertise, har de på denne måten lyktes med å tilpasse emnet/faget til nasjonale forhold samtidig som de har fått med det store «internasjonale» overblikket, med referanser til internasjonale standarder og regelverk. Dette har vært et svært vellykket grep som har løftet kvaliteten på arbeidet, og er noe som absolutt anbefales i andre samarbeidsland i neste programperiode.

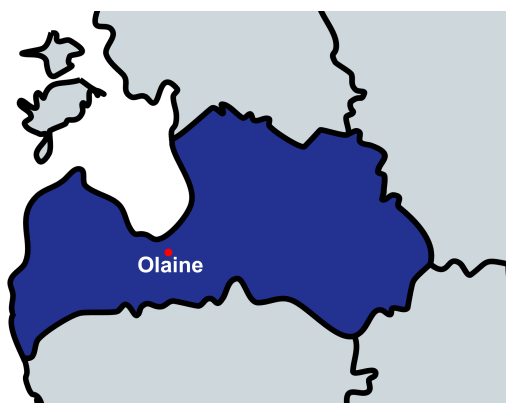
I PDP 2 har arbeidet vært konsentrert rundt dynamisk sikkerhet, kontaktbetjentrollen, ledelsesopplæring, behandling og tilrettelegging for avhengige innsatte, hvordan motta barn i fengsel, sårbare grupper, rehabilitering, etikk, drift av overgangsbolig, og utvikling av et helt nytt risikovurderingsverktøy. De norske partnerne har gjort en formidabel innsats med å tilrettelegge for opplæring i alle Bulgarias interessefelt.

I PDP 3 har man også valgt å fokusere bredt når det gjelder kontakt med, og opplæring fra, norske partnere. Bulgaria har her konsentrert seg om dynamisk sikkerhet, motiverende intervju, sinnemestring, etikk, Motivator (et program for å motivere innsatte til endring), opplæring og bruk av det norske risikovurderingsverktøyet BRIK, utvikling av regelverk, lederopplæring, og rehabilitering. Det har også blitt gjennomført trilaterale studieturer med både UK vedrørende elektronisk kontroll, og Kroatia om risikovurdering. Dette har vært svært vellykket og inspirerende, også for de norske partnerne som deltok.

I både PDP 2 og PDP 3 har de største opplæringsprogrammene blitt organisert som «Training of Trainers», for å sikre kontinuitet og nasjonal videreføring av kunnskapen. Bulgaria har også deltatt i det multilaterale MQPL-prosjektet (se eget kapittel), og gjennomført en levekårsundersøkelse i Belene fengsel.

Latvia

Ansvarlig region:

Region Øst

Norske prosjektpartnere:

Romerike fengsel avdeling Ullersmo og Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS).

Landansvarlig person:

Kristin Saunes Franklin

Økonomiske rammer:

Budsjettet er 13 millioner euro.

Programtittel:

«Correctional Services»

Introduksjon:

I denne perioden var målet å bygge både et utdanningscenter og et pilotfengsel ved Olaine fengsel, men inflasjon og prisstigning pga. pandemi og krig gjorde at det bare ble mulig å gjøre én av delene. Latvia bestemte seg da for å prioritere utdanningscenteret, og håper å kunne bygge pilotfengselet i neste programperiode,

Prosjektaktiviteter:

- Konstruksjon av utdanningscenter og pilotfengsel
- Utvikling av normative akter og regelverk
- Utvikling av opplæringsprogrammer

«Hard measures»:

Opplæringscenteret for fengselsbetjenter som Latvia bygger i denne programperioden, vil få en kapasitet på rundt 100 studenter (med overnattingsplass for 60) – omtrent på størrelse med KRUS i Norge.

Latvia har valgt Olaine som lokasjon fordi landets første rusmestringsenhet ble bygget her i programperioden 2009-2014. Her har de allerede et lukket fengsel, fengselspsykehus, åpen avdeling for kvinner og en rusmestringsenhet, og når utdanningscenteret står ferdig, vil Olaine bli det naturlige sentrum for kriminalomsorgen i Latvia. Det opprinnelige målet var å ta fengselsskolen i bruk innen 30. april 2024, siste oppdatering nå er at den offisielle åpningen er berammet høsten 2024.

Dette prosjektet har blitt implementert «hånd i hånd» med et prosjekt finansiert av EUs sosiale fond «Forbedring av effektiviteten av resosialiseringsprosjektet» og «Integrering av tidligere innsatte i samfunnet», som har blitt implementert av Latvian Prison Administration og Latvian State Probation Service.

Dette vil i praksis si at man har utnyttet finansieringen maksimalt, i og med at man på EØS-programmet fikk økt prosentandelen for «hard measures» til 80 prosent i stedet for 70 prosent, samt at man på EØS-programmet har dratt nytte av «soft measures» (opplæringsaktiviteter) finansiert av EU.

«Soft measures»:

Latvia har valgt å fokusere på å utvikle sin egen versjon av den veilederordningen som KRUS har for studenter i betjentutdanningen. Det legges stor vekt på at fengselsbetjenter som er under utdanning får betydelige deler av utdanningen gjennom praksis i godkjente opplæringsfengsler.

Alt av relevant teori og opplæringsmaterieell fra Norge er oversatt til latvisk, og gjennom hele 2022 og 2023 har det regelmessig vært flere latviske delegasjoner på studieturer for å se hvordan veilederordningen fungerer i praksis. De norske partnerne KRUS og Romerike fengsel har i perioder tatt imot latviske delegasjoner annenhver uke. Det bilaterale prosjektsamarbeidet har vært svært aktivt, og Latvia melder at besøkene har vært svært lærerike og nyttige.

Likeledes har flere norske eksperter fra Romerike fengsel og KRUS vært i Latvia og undervist i flere av de mest sentrale temaene. Her kan vi nevne dynamisk sikkerhet, kontaktbetjentrollen, ledelse, radikaliserings, og «training of trainers». Allerede i oktober 2023 hadde 124 ansatte i latvisk kriminalomsorg deltatt på opplæringsprogrammer i regi av norske partnere, til tross for at det opprinnelige måltallet var 40. Opplæringsaktiviteter vil pågå også i 2024, så det endelige tallet vil bli høyere.

Det har også gjennom prosjektperioden vært arbeidet med å utvikle latviske regler og lovverk, slik at disse støtter opp om reformen av fengselsbetjentrollen og innholdet i det nye utdanningsprogrammet for fengselsbetjenter. Både KRUS og Romerike har vært sentrale bidragsytere med dette.

I tillegg til EØS-programmene har det videre vært gjennomført en mengde bilaterale prosjekter utenfor EØS-prosjektet. Her kan nevnes arrangement av og deltakelse i felles konferanser, studieturer, deltakelse på den årlige LAMPA-festivalen i Latvia, på ICPA-konferansen i Antwerpen 2023 og på Arendalsuka i 2023.

I tillegg har KDI initiert og startet et samarbeid mellom Norges Røde Kors og Latvias Røde Kors. Røde kors sitt «Nettverk etter soning» har vakt stor interesse hos latvierne, som mangler et godt tilbud til innsatte som slipper ut av fengsel etter ferdig sonet straff. Det er nå etablert et prosjektsamarbeid med Røde kors Latvia og Latvias justismyndigheter med siktemål om å etablere en versjon av «Nettverk etter soning» i Latvia.

Latvia har også vært en ivrig deltaker i det multilaterale prosjektet som Internasjonal seksjon har introdusert for alle EØS-landene – forskningsmetoden MQPL+. Dette er et prosjekt i samarbeid med Center for Prison Studies ved University of Cambridge, der deltakende land har fått opplæring i forskningsmetoden «Measuring the quality of prison life +». I 2022/23 implementerte Latvia MQPL+ i Olaine fengsel og Cesis koloni for mindrerårige, og i 2023 har MQPL+ blitt implementert i Riga sentralfengsel.

Tsjekkia

Ansvarlig region:

Region Øst

Norske prosjektpartnere:

Buskerud friomsorgskontor og overgangsbolig, Bastøy, Region Sør, Region Øst, Ila, Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS)

Landansvarlig person:

Torunn Hasler

Økonomiske rammer:

I inneværende programperiode har rammene for Justisprogrammet vært 6,3 millioner euro.

Introduksjon:

Det har vært gjort veldig mye godt arbeid i Tsjekkia denne programperioden, og når arbeidet først kom i gang, har tsjekkerne utvist en imponerende gjennomføringsevne i godt organiserte prosjekter. Det har også vært mye å lære også for de norske ressursene som har deltatt, for eksempel har de samorganisert friomsorg og konfliktråd, hvilket har gitt sterkere fokus på offer-perspektivet enn vi legger til grunn i Norge.

Det er friomsorgen som har hatt særlig fokus denne gang, og her har det vært gjort store fremskritt. KDI anbefaler faktisk at samarbeidet fremover fokuserer på fengselsvesenet, siden behovet der fremstår som større.

«Hard measures»:

I denne prosjektperioden har Tsjekkia prioritert «soft measures».

«Soft measures»:

Arbeidet på denne fronten har vært organisert i tre prosjekter:

Utviklet nytt, felles opplæringsystem: Det tsjekkiske justisdepartementet har delvis utviklet og delvis fornyet en felles fempunkts basisopplæring for ansatte i friomsorg og fengsel, som også inneholder retningslinjer om forskning på dette feltet. Systemet skal videre forebygge utbrenthet blant de ansatte og styrke ledelsesopplæringen (herunder undervisning i emosjonell intelligens), og systemet vier også særlig oppmerksomhet til hva som skal til for at innsatte trygt kan tilbakeføres til samfunnet etter endt soning.

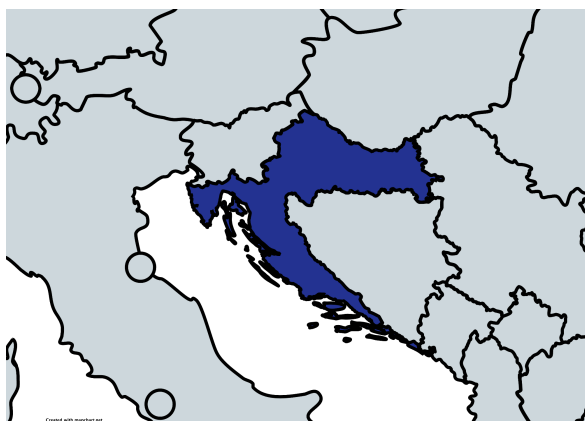
Styrke rehabiliteringen: Her er det særlig fire initiativer som har vært gjennomført:

- *Motivator:* Dette er et norskutviklet program for å motivere innsatte til endring.
- *Rusomsorg:* Etter å ha besøkt norsk kriminalomsorg for å utveksle av erfaringer, utviklet tsjekkerne selv håndbøker for opioidbehandling, og de har også idømt særdeles utsatte personer til tvungen behandling for rusmisbrukere, samt etterbehandling i fengsel for rusmestring.
- *Pappaprogram:* KRUS har gitt opplæring i et norskutviklet program som har til hensikt å styrke innsatte fedres relasjon til sine barn
- *Renovasjon:* Programsentrene, besøksrommene og lufteområdene i til sammen fire fengsler er totalrenovert

Back to life:

- *Programsentre:* Det er etablert programsentre i fem regioner for å sikre høy kvalitet og standardisert gjennomføring av domfeltes rehabiliteringsprogrammer
- *Overgangsbolig:* I byen Pizek har tsjekkerne, etter norsk modell, etablert landets første «Probation House». Dette er et hus for domfelte som er løslatt på prøve eller allerede har sonet ferdig. Det er gjort to korte filmer her, én som dokumenterer dette prosjektet og én hvor en deltaker fra Buskerud friomsorgskontor og overgangsbolig kommenterer
- *Bilateralt samarbeid:* Tsjekkiske medarbeidere har vært i Drammen på jobbskygging hos Buskerud friomsorgskontor og overgangsbolig. Det har også vært gjennomført workshops, både online og fysisk, og det har vært gjennomført besøk ved programsentrene.
- *Sinnemestring:* Brøsetmodellen er et sinnemestringsprogram utviklet ved St. Olavs hospital. Det har vært mye brukt i norsk kriminalomsorg, med dokumentert effekt, og har i programperioden blitt benyttet i Tsjekkia – med svært gode resultater.

Kroatia

Landansvar:

Her har den norske domstolsadministrasjonen det øverste ansvaret som Donor Programpartner, mens KDI og Agder friomsorgskontor er prosjektpartnere og har bidratt med betydelig innsats i friomsorgsprosjektet i dette Justisprogrammet.

Landansvarlig person i KDI:

Torunn Hasler

Økonomiske rammer:

Arbeidet i Kroatia har i denne prosjektperioden et budsjett på 2,1 millioner euro.

Oppsummering:

Målet har vært å styrke friomsorgen i Kroatia, blant annet gjennom bistand til å etablere soning gjennom elektronisk kontroll (fotlenke) som et virkemiddel.

I den forbindelse har kroatisk dommere, påtalejurister og friomsorgsansatte gjestet Norge for opplæring. Ordningen er blitt implementert på en svært god måte, slik at denne soningsmetoden kan benyttes uten for høy risiko. Det har blitt bygget en sentral for overvåkning og monitorering av domfelte på fotlenkesoning, det er etablert rutiner for riktig valg av utstyr, og kroatene har etter vårt skjønn fokusert riktig på innhold under soning.

Det har videre vært jobbet med å skape et godt samarbeid mellom fengsel, friomsorg, påtalemyndighet og domstoler, og det er planlagt at en gruppe kroatisk fengselsansatte skal komme på jobbskygging til Agder fengsel. KDI har også tatt initiativ til å involvere norsk påtalemyndighet og domstol (representert ved Borgarting) inn i samarbeidet.

Agder friomsorgskontor har vært rådgiver for Kroatia i forbindelse med etablering av elektronisk kontroll, og har hatt faglig utveksling om friomsorgsarbeidet generelt. Det er gitt opplæring både i Kroatia og i Norge, og de har deltatt på jobbskygging sammen med kroatene i andre land, herunder Italia og Nederland.

Et annet sentralt program har vært rettet mot mentoring av romfolk, hvor man har engasjert veiledere i lokalsamfunnet for å sette dem i stand til å gi råd til domfelte under soning – relatert til deres spesielle behov. Et annet mål er å sette mentorene i stand til å bistå andre i møter med myndighetene og ulike offentlige institusjoner, eller støtte dem i deres omgang med andre samfunnsaktører.

Multilaterale prosjekter for EØS-landene

KDI har i 2023 fortsatt implementeringen av to store multilaterale prosjekter.

Det ene av disse var et samarbeid om forskningsmetoden MQPL+, utviklet av *Center for Prison Studies* ved Cambridge University, som består av at man gjennom kvalitative undersøkelser måler levekårsvilkårene i fengsler. Dette gir mulighet til å sammenlikne eventuell forbedring eller forverring for både ansatte og innsatte over tid.

I samarbeidet deltok Cambridge University, KRUS, Europarådet og fem land (Latvia, Litauen, Polen, Romania og USA). Representanter fra de fem landene, samt Bulgaria, gjennomgikk opplæring i forskningsmetoden MQPL+ i Kongsvinger fengsel i 2022.

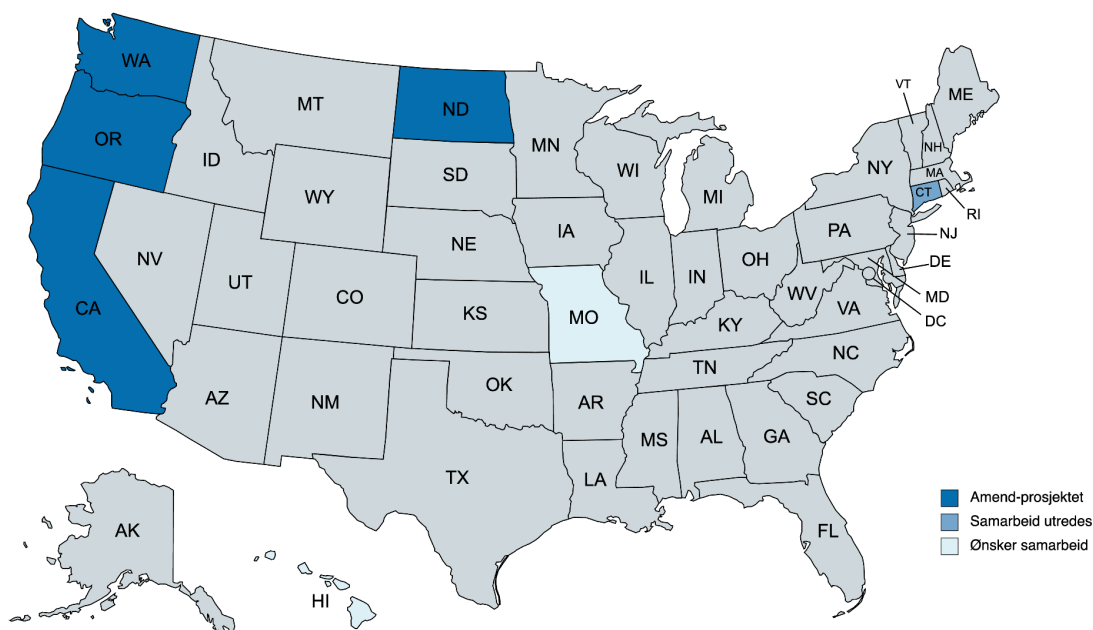
På et avslutningssymposium i Cambridge i november 2023, presenterte landene resultatet av sine nasjonale undersøkelser. Planen er at de skal fortsette å bruke MQPL+, og det er også et ønske fra KDI IS at denne metoden inkluderes når man setter indikatorer for programmene i neste periode.

Det andre prosjektet er et digitalt opplæringsprosjekt som KDI og KRUS startet under pandemien sammen med Latvia, Litauen og Bulgaria. Prosjektet innebærer Training-of-Trainers i sentrale temaer som dynamisk sikkerhet, kontaktbetjentrollen og ledelse, gjennom bruk av opplæringsfilmer som KDI fikk produsert. Landene har i 2023 bedt KDI og KRUS om å fortsette implementeringen, siden konseptet har vist seg å være svært vellykket.

USA-samarbeidet

Amend-programmet

Created with mapchart.net

Hovedpartner:

KDI

Landansvarlig:

Tom Eberhardt

Introduksjon:

På mange måter er det amerikanske fengselssystemet egentlig femti forskjellige fengselssystemer, siden hver enkelt delstat har sin egen måte å gjøre ting på. I tillegg finnes det føderale (nasjonalstatlige) fengsler, hvor rundt 10 prosent av de ansatte sitter. Til sammen er det to millioner innsatte i amerikanske fengsler, 200 000 av dem bare i California (som er én av delstatene Norge samarbeider med).

Amend-prosjektet ble opprettet [i 2015 av Brie Williams](#), professor i medisin ved University of California San Francisco (UCSF). Prosjektet har som mål å fremdyrke en mer human behandling av innsatte i amerikanske fengsler, for derigjennom å forbedre helsen til både

innsatte og ansatte. Prosjektet er langt på vei rotfestet i forbedringsarbeidet som ble startet i den norske kriminalomsorgen på 1990-tallet, men målet er ikke å kopiere Norge – bare å gi ansatte og ledere i amerikanske fengsler inspirasjon til å gjøre sine egne reformer der de selv jobber.

Oppsummering:

KDI inngikk en femårsavtale med [Amend](#)-prosjektet i 2019, hvor KDI er teknisk leverandør av tjenester. Dette har hittil medført at mer enn 700 personer har [gjestet Norge og norske fengsler](#) for omvisning og jobbskygging, 233 av dem i 2023 alene. All aktivitet dreier seg om å lære deltakerne opp i hvilke metoder, verdier og prinsipper som brukes i Norge, og diskutere med dem hvordan de kan tilpasses til å virke i deres respektive anstalter.

Samarbeidet med amerikanerne har vært svært givende, men også krevende. Vi har jobbet for å fokusere på å bygge kvalitet fremfor å øke kvantiteten, men amerikanernes interesse for å gjeste Norge og lære av vår kriminalomsorg, stanger nå i taket for vår kapasitet til å ta imot flere: I 2023 var 57 norske fengselsansatte, fordelt på 24 oppdrag, på besøk til USA. I løpet av programperioden har rundt 30 norske fengselsansatte fungert som instruktører på til sammen 26 prosjekter fordelt på de fire delstatene som inngår i Amend-prosjektet.

En utfordring har vært å sikre at våre ressurser kommer tilstrekkelig godt forberedt, og at også treningen er tilstrekkelig godt forberedt sånn at alt går som planlagt. Her har vi nå gjort store fremskritt på, særlig på arrangementer i Washington og Oregon. Det bør nevnes at grunnopplæringen for amerikanske fengselsansatte – i de fleste delstater varer den i seks til åtte uker – ikke er veldig akademisk anlagt. Det legges derfor mye tankevirksomhet ned i å fremstille den norske tilnærmingen til kriminalomsorg på en mest mulig tilgjengelig måte.

Siden Amend-prosjektet finansierer det hele – det koster dem 50.000 per nordmann som hentes til USA – ønsker de en finger med i spillet på hva som skal leveres. De fleste norske instruktørene har middels lang erfaring fra kriminalomsorgen her hjemme. De aller fleste av dem har nå vært over til USA på to-tre oppdrag, mens enkelte har rukket å komme opp i fem-seks. Programmet begynner nå å «sette seg» på en god måte for alle parter.

Øvrig interesse og fremtidig arbeid

I tillegg til delstatene som nå inngår i Amend-prosjektet, ønsker også Connecticut – sammen med delstatens største universitet – å koble seg på. En representant fra KDI tilbrakte i denne sammenheng en måned i Connecticut i 2023 som ressursperson for universitetet i deres arbeid med å få dette realisert. I tillegg har også andre delstater meldt sin interesse for å bli en del av Amend-programmet.

På grunn av de nevnte kapasitetsutfordringene i Norge har KDI, i samråd med Amend, tatt initiativ til å utvide programmet til et nordisk samarbeid med KDI som koordinator. Det har allerede vært et visst samarbeid med kriminalomsorgen i Sverige og Danmark, og vi har etablert kontakt med våre søsterorganisasjoner også i Finland og på Island. Alle de nordiske landene er samstemmige i at de ønsker et slikt samarbeid, og dette vil vi jobbe videre med i 2024.

Annen internasjonal virksomhet

Det foregår også besøk fra ulike interessenter og delegasjoner også utenom EØS/Norway Grants og Amend. På kriminalomsorgen.no er det egne webskjemaer for henvendelser om besøk til norske fengsler for både [media](#) og [andre interessenter](#), og i 2023 mottok vi 41 forespørsler gjennom denne portalen.

I tillegg har vi registrert rundt 20-30 henvendelser direkte på e-post til ulike nøkkelpersoner, og det kommer også forespørsler direkte fra instanser som for eksempel Utenriksdepartementet.

Vi prioriterer naturlig nok henvendelser fra land som Norge har en programforpliktelse med, og ender derfor opp med å svare nei til de aller fleste andre henvendelser.

I 2023 var KDI IS involvert i å tilrettelegge for til sammen 13 besøk, tre til Bastøy, fem til Halden og fem til andre fengsler. Tre besøk var planlagt, men endte opp med å bli avlyst, to av disse ligger an til å skje i løpet av 2024. Det er også ytterligere fire besøk planlagt.

De besøkende kommer fra Tyskland, Japan, England, USA, Canada og Australia. For eksempel har en delegasjon fra det japanske justisdepartementet besøkt Bastøy og Berg, en britisk fengselsarkitekt har gjestet Bastøy, og en gruppe fra det canadiske justisdepartementet ønsket å se Tromsø fengsel i desember i fjor (arrangementet ble flyttet til mars 2024).

De fleste ønsker å besøke Halden og Bastøy, siden disse fengslene er godt kjent internasjonalt, men vi har fordelt henvendelsene slik at også andre fengsler har hatt anledning til å motta gjester. Tilbakemeldingene vi får, er at fengslene tar imot delegasjoner på en god og profesjonell måte. Erfaringene er at de fengslene som ikke har så mye besøk, synes dette er hyggelig.

Kriminalomsorgen har også bidratt med litt ressurser til opplæring og oppfølging av amerikanske ansatte som er tilknyttet «Little Scandinavia» i Pennsylvania, et fengsel bygget etter skandinavisk modell med fokus på normalitetsprinsippet og gjeninnføring til samfunnet etter endt soning. Fengselet er et «levende laboratorium» for *the Scandinavian Prison Project*, et flerårig forskningsprosjekt mellom kriminalomsorgsorganisasjonene i Pennsylvania, Sverige og Norge, støttet av forskningsteam ved Drexel University og Universitetet i Oslo.